

УДК 364; 304.2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ ДЛЯ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Володимир Монастирський

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Дорошенка, 41, м. Львів 79000 Україна, тел.: (032)239-46-03
E-mail: kaftour@ukr.net*

Проаналізовано сучасний стан туризму для осіб з обмеженими можливостями в Україні та Львівській області, висвітлено тенденції його розвитку, значення для суспільства і людей такої категорії. Визначено основні проблеми, що перешкоджають його розвитку на українському і світовому ринках. Запропоновано механізми удосконалення системи управління і провадження туризму для осіб з обмеженими можливостями в Україні і Львівській області.

Ключові слова: туристична індустрія, туристична галузь, туристичний ринок, туризм, внутрішній туризм, міжнародний туризм, особи з обмеженими можливостями.

Інвалідність є явищем соціальним, уникнути якого не може жодне суспільство, і тому кожна держава, відповідно до рівня свого розвитку, пріоритетів і можливостей, формує соціальну та економічну політику щодо осіб з фізичними та розумовими вадами. Незважаючи на це, проблеми лікування, реабілітації та соціальної адаптації людей з особливими потребами залишаються надзвичайно гострими у всьому світі.

Із розвитком суспільства зростає інтерес до питання інвалідності. Голосніше і частіше говорять про права й потреби людей з різними вадами. Особливо рішуче підкреслюється, що вони володіють тими ж правами, що й інші громадяни, і, отже, мають право на освіту, зайнятість, охорону здоров'я, розвиток власної особистості, інтереси і хобі, а також право на відпочинок, туризм і рекреацію.

Люди з обмеженими можливостями в нашій державі бояться вийти на вулицю, відчувати на собі співчутливі погляди перехожих, бояться бар'єрів, які переслідують їх на кожному кроці. Така ситуація є наслідком помилкової соціальної політики, що орієнтована виключно на сегмент «здорового» населення та відображає інтереси тільки цієї категорії громадян. Через це структура виробництва і побуту, культури і дозвілля, соціальних послуг в Україні залишається непристосованою до потреб людей з вадами здоров'я. Той факт, що саме культура і дозвілля є одними з найважливіших форм соціальної реабілітації людини, соціальної адаптації до

умов зовнішнього середовища, єдиним шансом на вихід з ізоляції, не може залишатися непоміченим владою та суспільством. Вирішальну роль у процесі культурного пізнання завжди відігравав і відіграє туризм. Для здорової людини туризм – це пізнання і оздоровлення одночасно, а для людини з особливими потребами – це рідкісна можливість побачити на власні очі архітектурні, художні надбання людства, поринути у чарівний світ природи, збагатитися культурою та традиціями попередніх поколінь.

Історія активного відпочинку і туризму для неповносправних осіб як масового явища розпочинається з кінця 50-х – початку 60-х років ХХ ст., коли прийшло загальне усвідомлення прав людини. Однак у гонитві за прибутками туристичні компанії мало уваги приділяють цій ланці туризму. Відповідно і теоретичне її осмислення її відстає.

Досліджували туризм для неповносправних осіб О. Волошинський, І. Горбачьо, А. Мацелюха, М. Сварник [1], Є. Холостова, М. Дементьєва [6], Д. Петров [3], І. Сандовенко [4], Б. Сташківа [5], Л. Лозинська [2].

Як стверджують Є. Холостова та Дементьєва М., проблема інвалідності набуває актуальності через те, що у сучасному розвиненому світі українці з інвалідністю не можуть існувати без допомоги інших, вони ізольовані від суспільства, зазнають дискримінації, не мають інформації про свої права та пільги. Вони обмежені в доступі до об'єктів соціальної інфраструктури, а також через тотальні «архітектурні» перешкоди, більшість з них не може відвідувати громадські місця, установи культури, крамниці, аптеки, користуватись транспортом, працювати, вести активне та повноцінне життя [6, с.88-89].

Позбутися накопичених негативних емоцій, довести оточенню, а, найголовніше, самому собі, можливості свого організму і духу таким людям може допомогти туризм.

Враховуючи це, визначено завдання та цілі цієї публікації:

- проаналізувати туристичний потенціал і проблеми туризму для неповносправних осіб, а також дати оцінку цьому сегменту туристичного ринку;
- дослідити теоретичні положення туризму щодо людей з вадами здоров'я як окремого перспективного сектору туристичного ринку;
- проаналізувати суспільну думку стосовно забезпечення права на відпочинок неповносправним особам на Львівщині;
- виявити дискримінаційні бар'єри в обслуговуванні громадян і туристів-інвалідів;
- визначити можливі шляхи розвитку туризму для інвалідів у Львівській області.

За загальною світовою статистикою, у суспільстві є 8-12 % неповносправних осіб. З огляду на це ми можемо констатувати, що в Україні налічується приблизно 5 млн неповносправних, що залучені до всіх видів суспільного життя, відпочинку

лише частково. Завданням цивілізованого громадського суспільства є інтеграція цієї верстви населення в загальну громаду. Завдяки цьому, на ринку відпочинкових послуг з'явиться кількомільйонна армія споживачів, які шукатимуть можливості задоволення власних потреб. Отож, підготовка технічної інфраструктури та працівників туристичних фірм, готелів, ресторанів, турбаз і відпочинково-рекреаційних зон до прийому нової категорії споживачів є актуальною [8].

Туризм для неповносправних організувати непросто. Це зумовлено труднощами, які самотійно не можуть подолати ні туристичні фірми, ні готелі, ні екскурсіводи. Ідею доступності міста та підходити до її реалізації треба пропагувати комплексно. Тільки у такому разі туристи з особливими потребами матимуть змогу подорожувати. Екскурсіводи повинні вміти працювати з різними категоріями туристів. Не варто чекати, що світ зміниться сам, ми повинні змінювати його за допомогою своїх знань та умінь.

Розвивати соціальний туризм – означає допомогти людям з особливими потребами вийти з тяжкого душевного стану, побороти біду, повернутися до активного життя, зрозуміти, що в цій боротьбі вони не самотні.

Реалізувати соціальну адаптацію та реабілітацію людей з особливими потребами потрібно, проводячи екскурсії культурними та історичними місцями, розробляючи та пристосовуючи для таких осіб окремі маршрути.

Розвиток туризму для людей з особливими потребами, розробка туристичних програм з урахуванням доступності для неповносправних осіб створюють рівні можливості для реалізації права на відпочинок кожної людини. Суспільство має сприяти здійсненню бажань людей з особливими потребами, зміцнення їх віри у себе, що, своєю чергою, сприятиме зміцненню соціальних основ правового суспільства.

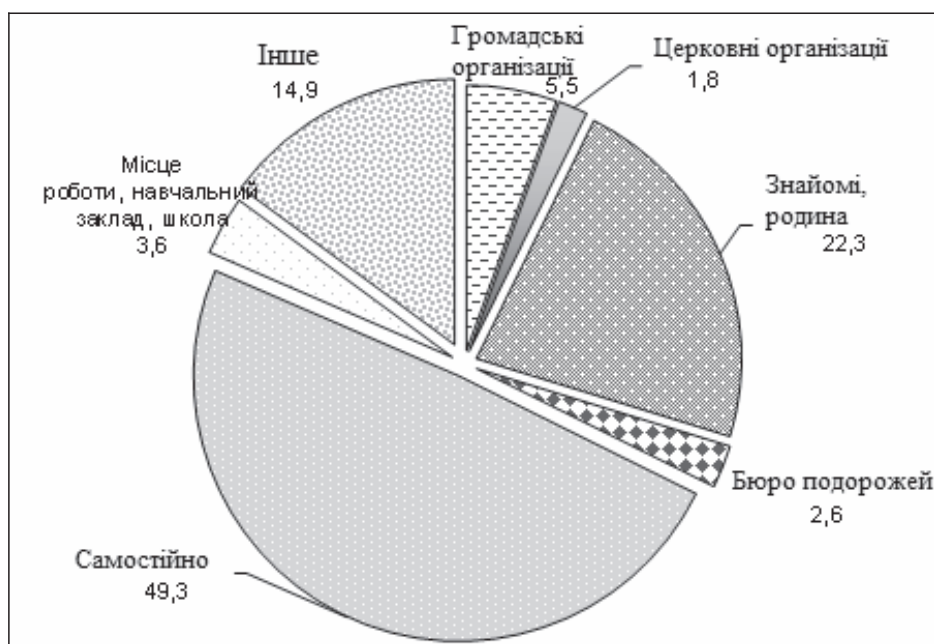
Організувати надання людям з особливими потребами, слід дотримуватись таких принципів:

- інваліди повинні продовжувати жити у своєму середовищі і вести, за необхідної підтримки, звичайний спосіб життя;
- інваліди мають брати участь в ухваленні рішень на всіх рівнях, що стосуються як загальних справ, так і всіх справ, які мають для них як людей з фізичними вадами, особливе значення;
- інваліди повинні отримувати необхідну допомогу в межах звичайних систем освіти, охорони здоров'я, соціальних служб тощо;
- інваліди мають брати активну участь у загальному соціальному й економічному розвитку суспільства, а їхні потреби повинні враховуватися у національних планах розвитку. Інвалідам повинна бути надана рівна можливість брати участь у національному розвитку.

Створення рівних можливостей означає також, що державна політика має використовувати всі засоби таким чином, щоб кожен індивід мав рівні можливості для участі в житті суспільства. Окрім рівних прав, у інвалідів повинні бути також

рівні обов'язки. У межах процесу забезпечення рівних можливостей необхідно створювати умови для надання допомоги інвалідам для того, щоб вони могли повною мірою виконувати свої обов'язки як члени суспільства («Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів») [9].

Організацією туризму для неповносправних осіб займаються різні інституції (див. рисунок).

Співвідношення інституцій, що організують найдовші вітчизняні виїзди для неповносправних людей у Львівській області (за інформацією товариства «Зелений хрест»), %

Як бачимо, у переліку установ, що беруть участь в організації туризму для осіб з обмеженими можливостями, бракує багатьох структур, які б могли долучитись до його провадження. Передусім це спричинено відсутністю державної політики такого туризму.

Негативні чинники організації соціального туризму:

1. Брак спеціалізованих туристичних бюро.
2. Брак пропозицій щодо потреб неповносправних:
 - недостатня кількість баз, пристосованих до потреб неповносправних осіб;
 - брак віри у надавачів послуг щодо можливості створення попиту;
 - брак відповідної підтримки з боку держави і соціальних фондів.
3. Брак пропозицій дає зворотну реакцію – брак інтересу з боку неповносправних осіб. Брак спеціалізованих пропозицій для неповносправних

– проблема, актуальна не лише для України, а й для інших країн.

Організація подорожі для людей з обмеженими можливостями потребує ретельної підготовки. На першому етапі слід зібрати повну інформацію про маршрут чи місце призначення. Саме з цим допомогти повинні туристичні компанії, які є важливою сполучною ланкою між клієнтом і постачальником: вони володіють інформацією про доступність туристичних об'єктів, можуть розрахувати кошторис подорожі, проаналізувати можливість використання різних видів транспортних засобів, а також фізичні та соціальні умови місця відпочинку.

Більшість туристичних фірм Львова знаходяться в старих будинках, до яких ведуть сходи, тому туристам з фізичними вадами важко дістатися до такої важливої для них інформації.

Працівники туристичних фірм також не завжди обізнані з інформацією про особливості обслуговування, наприклад, туристів на візках (необхідно знати, що візки бувають різних розмірів, електричні і немеханізовані тощо).

Львівщина – це легендарне місто Львів з унікальним архітектурним ансамблем і багатою історією, старовинне місто-фортеця Жовква, неповторні замки «Золотої підкови», чудові ландшафти з озерами в державному природному заповіднику «Розточчя», гірськолижні курорти Карпат, відомі рекреаційні центри Трускавець, Моршин, Східниця.

Ще зовсім недавно ніхто у туристичному бізнесі не говорив про потенціал ринку людей з обмеженими можливостями. Однак тепер у європейських туристичних центрах дуже часто можна зустріти таких людей, що подорожують як групами так і самостійно, не обтяжуючи родичів чи знайомих супроводом, адже інфраструктура підготовлена для їхніх потреб. На шляху таких туристів в Україні постає чимало бар'єрів, тому ми їх так рідко зустрічаємо на туристських маршрутах. Для розвитку туризму для осіб з обмеженими можливостями потрібен час, щоб суспільство і самі ці люди усвідомили, що туризм і нові незвідані краї для них відкриті і доступні.

Проблемами розвитку цього напрямку є також некомпетентні в питаннях інвалідності працівники, незнання потреб цих людей, відсутність вміння спілкуватися з ними.

Аналізуючи перспективи розвитку туризму для осіб з обмеженими можливостями у Львівській області, вважаємо необхідними такі заходи з підвищення доступності інфраструктури для таких туристів:

1. Вивчення умов вільного доступу до об'єктів туристичної інфраструктури та туристичних атракцій у Львівській області для людей з особливими потребами.
2. Облаштування туристичних об'єктів пандусами, кнопками виклику та спеціальними маркувальними знаками.
3. Інформаційне забезпечення проектів громадських організацій і поширення інформації про можливості безбар'єрного відпочинку на території Львівщини.

4. Моніторингу чинної нормативно-правової бази з питань інвалідного туризму та розробка ефективних механізмів на рівні області щодо її дотримання, зокрема, створення робочої групи з реалізації проектів.

Окрім теоретичних засад формування місцевої політики пропонуємо такі практичні заходи:

- видання та поширення методичних рекомендацій щодо облаштування об'єктів туристичної інфраструктури з дотриманням вимог і врахуванням потреб осіб з обмеженими можливостями і до персоналу туристичних закладів, гідів та супроводжуючих осіб;
- оцінка відповідності туристично привабливих об'єктів Львівщини потребам осіб з обмеженими можливостями;
- добір туристичних об'єктів та атракцій області, найбільш цікавих і придатних для туризму, відпочинку і рекреації людей з обмеженими можливостями.

Поєднання практичного застосування передових критеріїв та якісні характеристики з соціально-політичної свідомості може, безумовно, допомогти подолати перешкоди для осіб з обмеженими можливостями. Виконання пропонованих практичних заходів буде важливим кроком запропонувати більше комфорту і якості у туризмі для всіх людей, не залежно від стану здоров'я, щоб можна було з впевненістю сказати – «туризм без обмежень» і «Львів відкритий для світу».

1. Волошинський О., Горбацьо І., Мацелюх А., Сварник М. Теорія і практика організації активного відпочинку та туризму для неповносправних осіб: Навч. посіб. – Львів.: ТОВ «Простір М», 2009. – 128 с.
2. Лозинська Л. На Говерлу можна й на візку // За вільну Україну. – 2004. – № 68. – 26 с.
3. Петров Д. Світ на дотик. Інвалідний туризм – розкіш чи необхідність? // Дзеркало тижня. – 2007. – № 42. – 48 с.
4. Сандовенко І. В. Забезпечення доступу до вищої освіти для людей з особливими потребами в Україні та Канаді / І. В. Сандовенко, Л. В. Кнодель // www.nbu.gov.ua/Soc_Gum2010_7/PD71.pdf
5. Шашків Б.І. Правові питання реабілітації інвалідів: Конспект лекцій. – Чернівці, 1999.
6. Холостова Е.И., Дементьева Н.Ф. Социальная реабилитация: Учебное пособие. – 2-е изд. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2003. – 340 с.
7. Midury F., Zbikowski J. Krajoznawstwo i turystyka osób niepełnosprawnych. – Biała Podlaska : Wydawnictwo PWSZ im. Papieża Jana Pawła II, 2005. – 276 s.
8. Електронний ресурс : http://www.gcs.org.ua/.publish/avt_ukr.pdf
9. Електронний ресурс : <http://lds.org/conference/talk/display/0,5232,89-13-10.html>

ORGANIZATION OF TOURISM FOR PEOPLE WITH DISABILITIES IN THE LVIV REGION

Volodymyr Monastyrskyu

*Ivan Franko National University of L'viv
Doroshenko Str., 41, L'viv, Ukraine Tel. (032)239-46-03
E-mail: kaftour@ukr.net*

In this article had analyzed the modern state of tourism for the disable people in Ukraine and Lviv region, revealed tendencies of its development, the value to society and the people of this category. Identified the major issues affecting the process of its development in the Ukrainian and international market. Here proposed the mechanisms of improving the management and implementation of tourism for the disable people in Ukraine and Lviv region.

Keywords: tourism industry, travel industry, tourism market, tourism, domestic tourism, international tourism, persons with disabilities.

ОРГАНИЗАЦИЯ ТУРИЗМА ДЛЯ ЛЮДЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ВО ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Владимир Монастырский

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. П. Дорошенка, 41, м. Львов, 79000, Украина, тел.: (032)239-47-69
E-mail: kaftour@ukr.net*

Проанализировано современное состояние туризма для инвалидов в Украине и Львовской области, раскрыты тенденции его развития, значение для общества и людей этой категории. Определены основные проблемные вопросы, препятствующие процессам его развития на украинском и мировом рынках, предложены механизмы совершенствования системы управления и осуществления туризма для инвалидов в Украине и Львовской области.

Ключевые слова: туристическая индустрия, туристическая отрасль, туристический рынок, туризм, внутренний туризм, международный туризм, лица с ограниченными возможностями.

Стаття надійшла до редколегії 02.10.2011

Прийнята до друку 17.11.2011